

IV. Dobírka při dopravě železniční:

Útraty, které dopravou zboží vzniknou, mohou dobírkou býti žádány. Zálohy na zboží připouštějí se až do výše 150 zl., ač uzná-li výpravčí úředník, že záloha kryta jest cenou zboží. Z každé dobírky vybírá se provise dle sazby stanice podací. Jakmile obnos doběrný dojde stanici podací, učiní se ihned o tom oznámení tomu, kdo jest oprávněn dobírku přijati (§ 54 dop. ř.).

Dopravnictví.

I. Pojem:

Obch. z. nepodává žádné definice dopravnictví, nýbrž uvádí toliko pojem dopravovatele (povožníka). Dle toho sluší pak dopravnictvím rozuměti »dopravu zboží (také listů čl. 421 obch. z.) na pevnině nebo po řekách a vodách vnitrozemských«. Není tedy dopravnictvím doprava osob vůbec, jakož i převoz zboží po moři. Vyhledává se tudíž ku pojmu dopravnictví, aby tu vznikla povinnost dopravu provésti, jelikož pouhé obstarání zásilky zboží jest předmětem obchodu zasílatelského. Není však potřebí, aby se doprava prováděla po živnostensku: také jednotlivá doprava, kterou obstará kupec, jehož obyčejný obchod na dopravu zboží se nevztahuje, posuzuje se dle ustanovení o dopravnictví (čl. 420 obch. z.).

II. Smlouva dopravní.

Pro uzavření smlouvy dopravní není zvláštní forma předepsána. Byla-li smlouva dopravní uzavřena, zřizuje se obyčejně t. zv. nákladní list, který platí dle čl. 391 obch. zák. za důkaz smlouvy mezi povozníkem a odesílatelem, aniž by však protidůkaz byl vyloučen (roz. nejv. s. ze dne 4. října 1872 sv. VII. str. 216). Nákladní list není toliko důkazem, nýbrž má kromě toho příjemci zboží obsah smlouvy naznačiti (roz. ze dne 10. prosince 1872 sv. VIII. str. 197). Čl. 392 obch. z. uvádí udání, která se obyčejně v nákladních listech vyskytují a sice: označení zboží dle povahy, množství a znamení, jméno a bydliště povozníka, jméno odesílatele, jméno příjemce (destinatáře), místo odeslání, ustanovení o povozném (nebyla-li o výši jeho žádná úmluva učiněna, platí obvyklé povozné, roz. ze dne 19. září, 1871 sv. III. str. 277), místo a den vyhotovení, po případě zvláštní úmluvy stran, jmenovitě o čase, ve kterém doprava má se provésti, jakož i odškodnění za opožděné dodání. Sporno jest, zda-li ustanovením místa odesílacího v nákladním listě určeno jest též místo splnění, jež rozhodným jest pro soudní příslušnost. Kladně a také správně odpovídá na tuto otázku nář. ze dne 26. dubna 1882 č. 4693 sb. A. a Cl. č. 1022, proti tomu roz. ze dne 19. února 1879 č. 869 sb. A. a Cl. 827 a ze dne 25. července 1878 č. 14556 sb. A. a Cl. č. 795. Povožník může odevzdání nákladního listu žádati, který ovšem odesílatel vyhotoviti musí. Odesílatel jest mimo to povinen při zboží, z něhož, dříve nežli se příjemci dodá, nutno zapraviti clo nebo daň, odevzdati povozníkovi k tomu účelu potřebné průvodní listiny a ručí povozníkovi, pokud tento sám vinen není, za všechny tresty a škody, které by ho snad následkem nesprávnosti průvodních listů stihly. (čl. 393 obch. z.).

III. Práva a povinnosti povozníkovy.

1. Povožník jest povinen dopravu ve smluvené době provésti. Není-li v dopravní smlouvě o tom ničeho ustanoveno, řídí se lhůta, ve které dovoz státi se musí, místním obyčejem; není-li tohoto, musí se cesta nastoupiti ve lhůtě jednotlivému případu přiměřené. Pakliže nastoupení nebo

pokračování v cestě bylo překaženo buď živly přírodními nebo jinakou náhodou, nemusí odesílatel vyčkati odstranění této překážky, nýbrž může od smlouvy ustoupiti, musí však povozníkovi, pokud tomuto žádnou vinu přičísti nelze, nahraditi útraty spojené s přípravami ku cestě a s opětným skládáním zboží, jakož i nároky ve příčině cesty již vykonané. O výši náhrady rozhoduje místní obyčej a není-li tohoto, soudcovské uvážení (čl. 394 obch. z.). Sporno jest, co jest právem, když nastoupení cesty nebo pokračování v ní stalo se trvale nemožným. Zde rozhodnými jsou zásady občanského práva o nemožnosti plnění (tak také roz. nejv. s. ze dne 28. listopadu 1871 sv. V. str. 7).

2. Povožník ručí za škodu, která povstala zameškáním smluvené neb obvyklé doby dodávací, leč by dokázal, že nemohl se obmeškání vyhnouti, ačkoli šetřil péče řádného povozníka (čl. 397 obch. z.). Byla-li pro případ opožděného dodání smluvena ujma nebo ztráta povozního nebo jinaká konvenční pokuta, může v pochybnosti mimo to požadována býti též náhrada škody (ovšem prokázané), která opožděným dodáním byla způsobena, pokud tato onen umluvený obnos převyšuje (čl. 398, čl. 284 obch. z.). Dokáže-li však povozník, že ani péčí řádného povozníka obmeškání zameziti nemohl, nelze smluvené zadržení povozního nebo konvenční pokutu pro opožděné dodání požadovati, leč by snad opáčný úmysl stran ze smlouvy vysvítal (čl. 399 obch. z.).

3. Povožník ručí za škodu, která povstala ztrátou nebo poškozením zboží od okamžiku jeho přijetí až do jeho dodání, leč by dokázal, že ztráta nebo poškození nastalo z příčiny neodolatelne (mocí vyšší) nebo následkem přirozené povahy zboží, jmenovitě vnitřní nákazou, vysušením, obyčejným vypařením a p. neb následkem takových nedostatků obalu, které zevně patrný nejsou. Za věci drahocenné, peníze a cenné papíry ručí povozník jen tehdy, když mu tato vlastnost anebo cena zboží byla udána (čl. 395 obch. z.). Při vypočtení škody jest základem obecná cena tržní, a to ve případě ztráty ta, kterou mělo zboží téhož druhu a téže jakosti v místě dodání v době, kdy zboží mělo se odevzdati; z toho srazí se obnos, který následkem ztráty na clech a vydáních byl ušetřen. Bylo-li zboží poškozeno, má se nahraditi rozdíl mezi cenou zboží poškozeného a jeho obyčejnou cenou tržní, jakou by mělo bez tohoto poškození v místě a čase dodání, při čemž se srazí cla a výdaje, pokud poškozením byly ušetřeny. Nemá-li zboží žádné ceny tržní, budiž vypočtení škody za základ položena obecná cena jeho. (Viz čl. Cena).

Dokáže-li se povozníkovi zlomyslné jednání, musí veškerou škodu nahraditi (čl. 396 obch. z.). Pojem »zlomyslného jednání« vytknut byl roz. nejv. s. ze dne 15. prosince 1870 sv. I. str. 156. takto: »Zlomyslné jednání jest zvláštní právní pojem. Obsahuje jednak dolus ve vlastním smyslu, jednak t. z. luxuria, bezprávnou lehkomyšlnost neb svévoli, která záleží v tom, že dotýčná osoba nezamýšlejíc poškození, nezmění své jednání, o němž ví, že s ním nebezpečí jest spojeno. Pojem tento nekryje se ani s pojmem dolu ani s pojmem hrubé nedbalosti.« Zlomyslné jednání musí ten dokázati, kdo žádá úplnou náhradu škody (roz. nej. s. ze dne 21. června 1872 sv. VI. str. 429).

4. Povožník ručí za své lidi a za osoby, kterých ku provedení převzaté dopravy užije (čl. 400 obch. z.). Odevzdá-li povozník zboží jinému povozníku k úplnému nebo částečnému provedení převzaté

dopravy, ručí za tohoto a také za následující povozníky, až do odevzdání zboží. Každý následující povozník vstupuje tím, že převezme zboží s původním nákladním listem, ve smlouvu dopravní dle listu nákladního, zavazuje se zcela samostatně, že dopravu dle obsahu nákladního listu vykoná a ručí ve příčině dopravy již provedené také za závazky dřívějších povozníků (čl. 401 obch. z.).

5. Povozník povinen jest v místě dodání odevzdati zboží příjemci označenému v listě nákladním (čl. 403 obch. z.). Tato povinnost může však býti modifikována, jelikož povozník povinen jest dbáti rozkazů odesílatelových ohledně vrácení zboží nebo vydání jeho někomu jinému než příjemci naznačenému v listě nákladním potud, pokud tomuto ještě neodevzdal nákladní list, a to i tehda, když zboží na místo určené již dopraveno bylo. Učinil-li tak již, má dbáti toliko nařízení dotčeného příjemce, jinak byl by tomuto za zboží práv (čl. 402 obch. z.). »Vydáním, odevzdáním« ve smyslu čl. 402 a 403 obch. z. nemíní se toliko připravit zboží tak, aby mohlo býti přijato, avšak také ne skutečná tradice v nejužším slova toho smyslu, nýbrž sluší spíše tím rozuměti čin, kterým povozník po skončené dopravě vzdává se moci, kterou byl za účelem dopravy nad zbožím obdržel, za výslovného nebo mlčky daného svolení příjemce, při čemž nezáleží na tom, komu moc onu odevzdává a zdali tím příjemce nabývá skutečné moci nebo toliko právního držení nad zbožím (roz. nejv. s. ze dne 4. května 1871 sv. II. str. 170).

6. Povozníkovi přísluší pro všechny pohledávky smlouvou dopravní jemu vzniklé, jmenovitě pro povozné, skladné, jakož i pro cla a jiné výlohy zástavní právo ku zboží. Toto trvá potud, pokud zboží se neodevzdá nebo pokud jest složeno, avšak právo to trvá i po odevzdání, přivede-li je povozník do 3 dnů po dodání zboží u soudu ku platnosti a nalezá-li se zboží to ještě u příjemce, neb u někoho třetího, který je pro příjemce přijal. Povozník má právo za příčinou svého uspokojení prodej všeho neb toliko části zboží dle čl. 407 obch. z. předsevzíti, kteréžto právo přísluší jemu též vůči ostatním věřitelům a také vůči konkursní podstatě majitele zboží (čl. 409 obch. z. §§ 44, 46 úv. z. k obch. z.). Prošlo-li zboží rukama více povozníků, má poslední z nich, pokud nákladní list neustanovuje opak toho, přijati též zaplacení pohledávky svých předchůdců, které z nákladního listu jsou patrný a může též vykonati práva svých předchůdců, jmenovitě právo zástavní. Byl-li předcházející povozník svým nástupcem uspokojen, přechází na tohoto (ipso jure) pohledávka jeho i s právem zástavním (čl. 410 obch. z.; § 1358 o. o. z.). Rovněž převádí se pohledávka a právo zástavní a zasílatelovo na následujícího zasílatele a povozníka. Zástavní právo předcházejících povozníků trvá potud, pokud trvá zástavní právo posledního povozníka (čl. 410 obch. z.). Váznou-li na zboží zákonná zástavní práva povozníka, zasílatele a komisionáře, předchází mezi těmi zástavními právy, která povstala zasláním nebo dopravou zboží, později vzniklé právo dřívějšímu; tato zástavní práva mají vesměs přednost před zástavním právem komisionáře a před zástavním právem zasílatele pro zálohy; mezi těmito zástavními právy předchází dřívější pozdějšímu (čl. 411 obch. z.).

7. Jestliže povozník zboží bez zaplacení odevzdá a právo zástavní dle čl. 409, 410 obch. z. ve 3 dnech po odevzdání ku platnosti nepřivede, nemůže se ani on ani předcházející povozníci a zasílatelé na předchůdcích svých hojiti. Nárok na příjemce však nezaniká (čl. 412 obch. z.).

IV. Práva a povinnosti příjemcovy.

1. Ještě nežli dojde zboží na místo dodání, může příjemce v listě nákladním označený učiniti potřebná opatření pro větší jistotu zboží a udíleti za tím účelem povozníkovi potřebná nařízení; za vydání zboží před příchodem jeho [na místo dodání může jen tehdy žádati, když odesílatel povozníka k tomu zmocnil, aby zboží příjemci dříve vydal (čl. 404 obch. z.).

2. Jakmile povozník přijel na místo dodání, může příjemce listem nákladním označený, splniv své závazky v listě nákladním obsažené, vlastním jménem vůči povozníkovi práva svá ze smlouvy dopravní ku platnosti přivésti, ať již jedná v zájmu vlastním nebo cizím; jmenovitě může žádati za odevzdání nákladního listu a za vydání zboží, pokud odesílatel nedal povozníkovi před podáním žaloby příkaz opačný (čl. 402, 405 obch. z.).

3. Přijme-li příjemce zboží a nákladní list, jest povinen povozníkovi dle listu nákladního zaplatiti (čl. 406 obch. z.). Povozník povinen jest tedy zboží vydati jen tehda, bylo-li dopravné zapláceno. Nestalo-li se tak, může všechno zboží zadržeti, tedy také onu část, která pohledávku jeho přesahuje (roz. nejv. s. ze dne 24. října 1874 sv. XIV. str. 372).

4. Nechce-li příjemce nákladním listem označený zboží přijati, aneb vznikne-li spor o přijetí neb o stavu zboží, neb konečně, nelze-li příjemce nalézt, může účastník stav zboží znalci dáti zjistiti (čl. 407 obch. z.). Zdráhání se příjemce zaplatiti povozné posuzuje se jako zdráhání se přijati zboží (arg. čl. 406 obch. z.; roz. nejv. s. ze dne 29. června 1871 sv. III. str. 417.). Znalce jmenuje ku žádosti účastníkově soud obchodní nebo není-li tohoto v místě, soud okresní (čl. 407 obch. z. § 48. úv. zák. k obch. z.). O této žádosti vyslechne se též druhá strana, je-li v místě přítomna; je-li nepřítomna, může, avšak nemusí býti slyšena (čl. 407 obch. z., roz. nejv. s. ze dne 14. dubna 1875 sv. XVII. str. 181). Znalci mají své dobré zdání podati dle předpisu soudního řádu, tedy buď písemně nebo protokolárně (čl. 407 odst. 3 obch. z.). Soud může také na žádost účastníka naříditi, aby zboží složeno bylo ve veřejném skladišti neb u osoby třetí a aby buď všechno neb pouze jistá jeho část, pokud jest toho potřebí ku zaplacení povozného a ostatních pohledávek povozníkových, veřejně byla prodána (čl. 407 odst. 4 obch. z.). Také o této žádosti musí, po případě může druhá strana býti slyšena dle předpisu čl. 407 odst. 5 obch. z.

5. Přijetím zboží a zaplacením povozného pomíjí každý nárok vůči povozníkovi. Toliko pro ztrátu nebo pro poškození, které při odevzdání zevně nebylo patrným, lze povozníka odpovědným činiti, i když bylo zboží přijato a povozné zapláceno, ač bylo-li za zjištění ztráty nebo škody bez prodlení žádáno, jakmile tato seznána byla a dokáže-li se, že ztráta nebo poškození povstalo v době od přijetí zboží až do jeho dodání. Ohledně promlčení žalob a obran pro ztrátu, poškození neb opožděné odvedení zboží platí čl. 386 obch. z.

V. Nakládací list.

Částečná modifikace zásad posud uvedených nastává v tom případě, když povozník vydá list nakládací t. j. listinu, kterou se povozník zavazuje, že zboží odevzdá (čl. 413 obch. z.). Vydání takového listu předpokládá úmluvu mezi odesílatelem a povozníkem o tom učiněnou. Nakládací list obsahuje obyčejně označení naloženého zboží dle povahy, množství a známek, jméno a bydliště-povozníkovy, jméno odesílatelovo, jméno toho komu nebo na čí řád zboží se má odvésti, při čemž, je-li pouze udáno

»na řád«, rozumí se odesílatel, a dále místo dodání, ustanovení o povozném, místo a den vydání nakládacího listu. Potřebným jest též podpis povozníkův. Na žádost povozníkovu povinen jest odesílatel vydati jemu snímek listu nakládacího vlastním podpisem opatřený (čl. 414 obch. z.). Nakládací list jest rozhodným pro právní poměr mezi povozníkem a příjemcem zboží, kdežto pro poměr mezi povozníkem a odesílatelem rozhodnými jsou ustanovení nákladní smlouvy resp. listu nákladního. Ustanovení nákladní smlouvy, která nejsou obsažena v listu nakládacím, nemají vůči příjemci žádného právního účinku, ač není-li k nim v listu nakládacím výslovně poukázáno (čl. 415 obch. z.). Jestliže povozník vydal list nakládací, smí pozdějších příkazů odesílatele ohledně vrácení zboží nebo vydání jeho někomu jinému než příjemci nakládacím listem legitimovanému jen tehdy uposlechnouti, když jemu byl nakládací list vrácen, ježto jinak zodpovědným jest za zboží právnímu majiteli listu nakládacího (čl. 416 obch. z.). Oprávněn zboží přijati jest ten, kdo v nakládacím listu jako příjemce jest označen, nebo na koho byl nakládací list na řád znějící rubopisem (indosamentem) převeden (čl. 417 obch. z.). Jest tedy povozník povinen vydati zboží jen tehdy, vrátí-li se jemu nakládací list, na kterém se odevzdání zboží potvrdí (čl. 418 obch. z.).

VI. Ustanovení čl. 390—420 obch. z. platí též pro železnice a jiné veřejné ústavy dopravní, pokud nejsou modifikována čl. 422—431 obch. z. a zákony zvláštními (řád dopravní) (čl. 421 obch. z.).

Viz. čl. Dopravnictví železniční.

VII. Poplatky.

1. Nákladní listy a jich duplikáty jsou při zásilkách do ciziny za jistých podmínek poplatku prosty, neobsahují-li mimo seznam zboží, smlouvu s vozkou, povozníkem neb lodníkem učiněnou a pojištění žádná jiná ustanovení, která by podléhala stupnici poplatkové (p. s. 102 m. popl. z., výn. min. fin. ze dne 11. dubna 1873 č. 8143). Toto osvobození však odpadá, když místo dodání od místa odeslání více než 5 mil jest vzdáleno, tu obnáší poplatek 5 kr. (§ 14 zák. ze dne 29. února 1864 č. 20, nál. spr. s. dv. ze dne 8. července 1879 č. 544). Při tuzemských zásilkách obnáší poplatek při vzdálenosti místa odeslání od místa dodání až do 5 mil 1 kr., jinak 5 kr. (p. s. 101 A. b. popl. z., § 14. zák. ze dne 29. února 1864 č. 20). Zasílá-li se však zboží poštovním úřadem, obnáší poplatek vždy 5 kr.

2. Přijímací listy povozníků o přijetí zboží ku dopravě (nákladní listky) podlehají poplatku 5 kr.; nákladní listy poštovního úřadu jsou za jistých podmínek poplatku prosty (p. s. 47 d bb; 48 b popl. z.).

3. Nakládací listy podlehají poplatku 1 zl. (p. s. 47 d aa popl. z.).

4. Stvrzenky o přijetí, které se vydávají povozníkovi o dodání zásilky, jsou za jistých podmínek poplatku prosty (p. s. 48 b popl. z.); též osvobozeny jsou od poplatku stvrzenky o tom, že dodáno bylo zboží osobami, které jsou ve službě zasílatelově nebo které obchod dopravní po živnostensku neprovozují (§ 14. zák. ze dne 29. února 1864 č. 20).

Dopravnictví železniční.

Národohospodářský význam železnic a jich monopolní postavení vyžadovalo zvláštního upravení dopravnictví, které železnice provozují. Nejdůležitější zásady o tom v 2. oddíle 5. titulu 4. knihy obch. z. uvedené, byly nejnověji upraveny, avšak též částečně změněny úmluvou Bernskou